

ІСТОРІЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

УДК 614.84:355.588

В. Д. Балябас

УЧАСТЬ ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ У ЗАПОБІГАННІ І ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Обґрунтовано роль і значення діяльності пожежно-рятувальної служби України у запобіганні і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій в сучасних умовах, проаналізовано основні напрямки її діяльності по забезпеченню пожежної безпеки в містах і селах, у попередженні й гасінні пожеж у лісовому господарстві, взаємодії пожежно-рятувальних загонів разом з піротехнічною службою по знешкодженню боєприпасів і вибухонебезпечних предметів, участі у ліквідації негативних наслідків від наводків і підтоплень, роботі із ліквідації техногенних аварій з наслідками хімічної і біологічної загрози; визначено сутність невідкладних завдань, які стоять перед пожежно-рятувальними підрозділами, а також окреслено шляхи удосконалення сил реагування на надзвичайні ситуації.

Ключові слова: надзвичайні ситуації, пожежна безпека, пожежно-рятувальна служба, Україна.

Питання діяльності пожежно-рятувальної служби України щодо захисту населення, об'єктів та національного надбання і території держави від пожеж, надзвичайних ситуацій природно-техногенного характеру та їх наслідків сьогодні розглядається як невід'ємна частина здійснення державної політики у сфері національної безпеки. У зв'язку з цим вивчення діяльності пожежно-рятувальної служби України в сучасних умовах має важливе наукове і практичне значення, оскільки від цього залежить не тільки процес нарощування нового історичного знання у сфері національної історії, але й шляхи подальшого удосконалення діяльності аварійно-рятувальних підрозділів щодо профілактики і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій в нашій країні.

Питанням державної політики щодо запобігання і ліквідації наслідків пожеж і надзвичайних ситуацій в країні присвячені праці А. Берлача, І. Глебової, В. Доманського, Л. Жукової, Н. Клименка, Г. Кучера, С. Мосова, Б. Островського, О. Пікуля, С. Поповича, А. Рожкова, А. Семенюка, Г. Смирнова, А. Томіленка, М. Удода та інших авторів, але вони носять узагальнюючий характер або висвітлюють фрагментарно питання діяльності пожежно-рятувальної служби (далі ПРС), переважно, до часів незалежності України. Тому метою статті є аналіз ролі і значення діяльності пожежно-рятувальної служби України у запобіганні і ліквідації наслідків пожеж та інших надзвичайних ситуацій в сучасних умовах.

Слід зазначити, що ситуація в пожежній охороні України на початку 90-х рр. через економічні негаразди була досить складною. Найвищий рівень природно-техногенної небезпеки був характерним для Донецької, Луганської, Миколаївської, Одеської, Черкаської областей, а для Кримської АР він був критичним. Але, не зважаючи на всі проблеми, вогнеборці країни робили все, щоб протиставити вогняній стихії майстерність і професіоналізм. Зокрема, завдяки оперативним, умілим і мужнім діям пожежників у стислі терміни в 1996–1997 рр. були ліквідовані всі великі та складні пожежі. За цей період було врятовано понад 5 тис. чоловік. За мужність і відвагу,

виявлені під час гасіння пожеж, державними нагородами відзначено 28, а наказом Міністра внутрішніх справ – 465 працівників пожежної охорони [1].

У наступні роки проблема боротьби з пожежами набула загальнодержавного значення, адже йшлося про національні інтереси нашої країни. Лише за 2002 р. у державі було зареєстровано 59686 пожеж. Із них у сільській місцевості України – 19181 пожеж. За 12 місяців поточного року підрозділами рятувальної служби на пожежах було врятовано 6620 осіб, у тому числі 885 дітей, матеріальних цінностей на суму більше 593 млн грн. Крім того, врятовано 24077 будівель та 2723 одиниць техніки [2].

За 2007 р. за участю пожежно-рятувальних підрозділів в Україні було ліквідовано 52437 пожеж, врятовано життя 3308 особам (із них 284 дитини). Крім цього, врятовано матеріальних цінностей на суму 2 млрд 31 млн 263 тис. грн. У 2008 р. на Україні виникло 46476 пожеж [3]. Така ситуація вимагала від оперативно-рятувальної служби постійної готовності. А тому вся діяльність МНС України спрямовувалась на удосконалення роботи підрозділів ПРС, своєчасне й ефективне реагування на надзвичайні ситуації різного характеру. Цього року лише луганські пожежники-рятувальники погасили понад 1500 пожеж, з вогню було врятовано 96 людей і матеріальних цінностей на суму понад 54 млн грн. За даними масивів карток обліку пожеж, що надійшли з територіальних управлінь ГУ(У) МНС України, у державі протягом останніх семи років (2004–2010 рр.) зареєстровано 349012 пожеж, лише в сільській місцевості України протягом одного 2009 р. зареєстровано 16306 пожеж [4, с. 13]. Протягом зазначеного періоду пожежно-рятувальні підрозділи Оперативно-рятувальної служби МНС України виїжджали на гасіння пожеж 348566 разів, що в середньому становило 136 виїздів за добу. Протом 2011 р., завдяки оперативним та професійним діям працівників аварійно-рятувальних підрозділів МНС України, було ліквідовано понад 40 тис. пожеж, не допущено знищення до 18 тис. будівель і 1,5 тисячі одиниць техніки. Із вогняної пастки врятовано 3230 осіб, серед них 266 дітей та матеріальних цінностей на суму більше 2 млрд грн. [5].

Одним з найбільш актуальних і найважливіших завдань, які постали перед пожежно-рятувальною службою МНС, було попередження й гасіння пожеж у лісовому господарстві України. Головна причина лісових пожеж – невихованість, безкультур'я, неосвіченість, егоїзм, байдужість в суспільстві у ставленні до зелених насаджень. Саме тому пожежі в лісах переважно виникали через необережність відпочивальників та випалювання селянами стерні на прилеглих полях. Одними з найефективніших в історії лісового пожежогасіння можуть бути визнані дії вогнеборців влітку 2007 р. [6]. Зокрема, у Голопристанському й Цюрупинському районах Херсонської області 20 та 24 серпня 2007 р. виникли пожежі хвойного лісу на площах близько 3,6 тис га. Лісову пожежу гасили близько 940 людей, 160 одиниць техніки, у тому числі вертольоти, три з яких мали підвісні пристрої для гасіння пожеж. З метою нарощування сил і засобів до місця події додатково було залучено Зведений піротехнічний загін МНС, пожежно-рятувальні підрозділи Запорізького, Дніпропетровського, Миколаївського та Одеського гарнізонів загальною чисельністю 400 чоловік особового складу і 60 одиниць пожежної техніки.

Координація сил та засобів, застосування авіації сприяли тому, що у 2008 р. кількість пожеж у лісовому фонді зменшилася на чверть, а площа лісів, пошкоджених вогнем, – у 2,5 рази [3]. Про ефективність діяльності протипожежних підрозділів у боротьбі з вогнем свідчить такий показник, як площа однієї пожежі. Зокрема, у 2008 р. на 3282 пожежі припадало 4518 га пошкоджених лісів (із них 1110 га – верховим вогнем), а 2009 р. на 4922 випадки припало 4515 га пошкоджених лісів (у тому числі 952 га, знищених верховою пожежою). Середня площа однієї пожежі в результаті протипожежних заходів зменшилася з 1,4 до 0,9 га. [7, с. 6].

Неабияким випробуванням для структур МНС став надтривалий період найвищого – п'ятого рівня пожежної небезпеки у 2010 р. в 18 регіонах України [8]. Щоденно десятки рейдових бригад у складі працівників МНС, міліції, лісгоспів та екологічної інспекції здійснювали патрулювання лісових масивів з метою здійснення контролю за станом пожежної безпеки. В ході патрулювання з населенням проводилися роз'яснювальні профілактичні бесіди та вручалися відповідні пам'ятки. Саме завдяки такій плідній співпраці вдалось не допустити такої надзвичайної ситуації у лісах і на торфовищах, яка спостерігалась на території Російської Федерації. Таким чином, всі завдання, поставлені на 2010 р. Президентом України, зокрема, щодо протидії пожежам в умовах аномально спекотної погоди, були виконані в повному обсязі. На 2011 р. площа пожеж в екосистемах зменшилася у дев'ять разів [5].

У ліквідації надзвичайних ситуацій велике значення мала ефективна діяльність пожежно-рятувальних загонів разом з піротехнічною службою України. 10 жовтня 2003 р. стався вибух на території складів 52-ої механізованої бригади армійського корпусу Міноборони України, розташованої на західній околиці міста Артемівська [9]. Тут зберігалось майже 3170 тонн боєприпасів різних видів (приблизно 56 залізничних вагонів). Приборкували пожежу 50 бригад вогнеборців та майже три сотні одиниць спеціальної пожежної і рятувальної техніки.

Так було і 6 травня 2004 р., коли сталась трагедія під Мелітополем на 275 базі артилерійських боєприпасів (в/ч А 2985), що розташовувалась на відстані 4 км від с. Новобогданівка Мелітопольського району Запорізької області [10]. Площа бази складала 36 га. На складах зберігалось 91631 тонн боєприпасів. Катастрофа почалась з пожежі на одному із складів. У зоні небезпеки опинились понад 250 населених пунктів, в яких проживало 23900 мешканців. Районний центр – м. Мелітополь – знаходився в 25 км від епіцентру катастрофи, а Запорізька АЕС – на відстані 70 км. Становище ускладнювалось тому, що в зоні можливого враження, особливо від реактивних снарядів, опинились газопровід, нафтобаза і цистерни з аміачною селітрою. Їх руйнування могло значно збільшити масштаби катастрофи. Лише завдяки героїзму і мужності рятувальників вдалося ліквідувати небезпеку.

У 2004 р. піротехнічні і пожежно-рятувальні підрозділи МНС України брали участь у ліквідації наслідків 2400 надзвичайних ситуацій, які включали заходи із розмінування і знешкодження боєприпасів і вибухонебезпечних предметів, водночас було уточнено місце розташування понад 900 тонн застарілих боєприпасів і ліквідовано понад 8 тонн вибухонебезпечних предметів. Всього за 2004 р. в Україні було знищено понад 52 тис. мін і застарілих боєприпасів, із яких понад 39 тис. вибухонебезпечних предметів було знищено силами МНС України [11].

ПРС України брали активну участь у здійсненні Державної цільової соціальної програми протимінної діяльності МНС на 2009–2014 роки. Наприклад, у 2009 р. було знешкоджено 111170 вибухонебезпечних предметів часів війни. Особливої уваги заслуговували спеціалісти Головного управління МНС Черкаської області, які були висококласними фахівцями своєї справи. Дев'ятеро з них були відзначені високими державними та відомчими нагородами за участь у ліквідації наслідків надзвичайної ситуації на 275-ій артилерійській базі ракет і боєприпасів поблизу села Новобогданівка Запорізької області. Підтверджує їхній професіоналізм те, що лише 2010 р. на теренах області було знешкоджено 63 артилерійські снаряди, 3 авіаційні бомби, 12 мінометних мін, 6 підричників до вибухонебезпечних предметів і 9 ручних гранат, які залишились з часів Другої світової війни [12]. З допомогою піротехнічних і пожежно-рятувальних підрозділів у 2011 р. ліквідовано 628 одиниць боєприпасів (275 артилерійських снарядів, 110 мін, 23 гранати, 90 мінометних мін, 2 протитанкові міни, 25 підривачів до артилерійських снарядів, 200 набоїв до стрілецької зброї) 685 бойових виїздів, знешкоджено і знищено 192809 одиниць вибухонебезпечних предметів [13].

Активну участь пожежно-рятувальні підрозділи МНС брали у ліквідації негативних наслідків від паводків і підтоплень. Слід зазначити, що протягом 1991–2011 рр. ці надзвичайні ситуації були зафіксовані на 27% території України, де проживала майже третина населення [14]. В 90-х рр. ХХ ст. катастрофічні повені лише на терені Карпат та Криму спостерігались 12 разів [15].

Тяжко довелося працювати рятувальній службі МНС під час катастрофічного паводка на заході країни у липні–серпні 2008 р. Унаслідок інтенсивних опадів у басейнах Дністра, Пруту та Сірету відбувся катастрофічний підйом рівня води, що призвів до підтоплень та затоплень територій Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Чернівецької і Закарпатської областей. Такі повені, за оцінкою експертів ООН, були найстрашнішими за останні 200 років в Україні. [16]. У зв'язку з паводком у Західній Україні Президент України своїм указом від 29 липня оголосив ці райони зонами надзвичайної екологічної ситуації. На ліквідацію наслідків стихійного лиха в Івано-Франківській області, яка найбільше постраждала, було задіяно 1520 рятувальників і 455 одиниць техніки, з них 570 рятувальників і 127 одиниць техніки МНС, від Міноборони 180 рятувальників і 8 одиниць техніки, 770 фахівців та 320 одиниць техніки аварійно-ремонтних бригад установ та організацій області (ВАТ “Прикарпаттяобленерго”, служби автомобільних доріг, облводгоспу, комунальних служб) [17].

На територіях, які охопила трагічна повінь, працювало понад тисячу рятувальників з кількох країн Європейського Союзу. Зокрема, рятувальники з Польщі провели понад сімсот акцій. Роботу рятувальників МНС України високо оцінила не тільки наша держава, а й місія ООН, яка у звіті відзначила блискавичну реакцію та відмінну роботу уряду й рятувальників у тій ситуації [3].

Значну допомогу пожежно-рятувальні загони МНС України надавали під час ліквідації техногенних аварій з наслідками хімічної і біологічної загрози. Зокрема, у 2000 р. на залізниці поблизу села Костянтинівка Смілянського району Черкаської області зійшли цистерни із аміачною водою та відбулося розливання. Довелось евакуювати людей. Для запобігання катастрофі на місце аварії прибули рятувальники з усієї області. Значну допомогу в осадженні аміачної хмари відіграв потяг спеціального призначення. Ще дві резонансні пожежі ліквідовували за допомогою пожежного поїзда під час загорання на Лебединському насіннєвому заводі та на черкаському заводі «Хімволокно». У Лебедині насоси працювали настільки потужно, що через дві години у ставку закінчилася вода [18].

Високий професіоналізм продемонстрували пожежно-рятувальні загони МНС під час ліквідації аварії потягу на залізничному перегоні Красне-Броди біля станції Ожидів Львівської залізниці, де 16 липня 2007 р. зійшли з колії та перекинулися 15 цистерн з жовтим фосфором, 6 із яких загорілися [19]. В умовах високої температури і задимлення, незважаючи на хімічну небезпеку, пожежу було ліквідовано протягом 5 годин та не допущено теплового вибуху цистерн, у яких транспортувалося понад 750 тонн жовтого фосфору, локалізовано розповсюдження токсичних продуктів горіння та попереджено екологічну катастрофу з непередбачуваними наслідками для населення. Для ліквідації наслідків надзвичайної ситуації було залучено 1068 осіб та 113 одиниць техніки, у тому числі від МНС – 282 особи та 46 одиниць техніки.

Крім того, 22 листопада 2007 р. зведеним підрозділом МНС, Мінтрасв'язку, Міноборони та Мінприроди чисельністю понад 600 чол. особового складу та 22 одиниці спеціальної техніки завершено очищення від нафтопродуктів забруднених ділянок узбережжя Керченської протоки та о.Коса Тузла. Зібрано понад 4 тис.тонн суміші нафтопродуктів з піском та водоростями (орієнтовний вміст нафтопродуктів у суміші складає близько 1 тис. тонн). У цілому за результатами дій рятувальних підрозділів МНС України спільно із спеціальними підрозділами інших міністерств і відомств у 2007 р.

ліквідовані наслідки аварій, надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру державного рівня – 8, регіонального – 32, місцевого – 137.

Всього протягом 2007 р. пожежно-рятувальні підрозділи МНС України виїжджали за сигналом «Тривога» 206191 раз, у середньому це становило 565 виїздів на добу, тобто один виїзд здійснювався кожні 2 хв 33 сек. За видами надзвичайних ситуацій рятувальні та пожежно-рятувальні підрозділи МНС України брали участь у ліквідації наслідків та попередженні надзвичайних подій техногенного характеру – у 1873 випадках (48 % від загальної кількості), здійснено 2246 виїздів; природного характеру – у 2042 випадках (52 % від загальної кількості), здійснено 2425 виїздів [6].

Завдання, визначені Президентом України та Урядом, пріоритети МНС України на 2008–2011 рр. в цілому були виконані. Збережено тенденцію до зменшення кількості надзвичайних ситуацій, що обумовлено ефективними упереджувальними заходами. Органами управління та пожежно-рятувальними підрозділами було забезпечено оперативне реагування на всі класифіковані надзвичайні ситуації. Більш оперативно почали діяти під час надзвичайних ситуацій органи та підрозділи головних управлінь МНС у Вінницькій, Дніпропетровській, Кіровоградській, Одеській та Харківській областях. У 2011 р. відбулось зменшення надзвичайних ситуацій порівняно з попередніми роками. Було врятовано життя понад 5 тис. осіб та матеріальних цінностей на суму близько 2,4 млрд грн. Не допущено знищення близько 18 тис. будівель і 1,5 тис. одиниць техніки. Середньорічний показник збитків від надзвичайних ситуацій зменшився майже на 1 млрд грн. Під час весняно-літнього пожежонебезпечного періоду забезпечено комплексне залучення наземних та авіаційних сил до гасіння лісових пожеж на початковій стадії їх виникнення, завдяки чому вдалося знизити на 27 % кількість лісових пожеж та зменшити площу лісових масивів, пройдену вогнем, у 7,4 рази. Піротехнічними підрозділами МНС було здійснено понад 3100 виїздів в порядку реагування на повідомлення щодо виявлення вибухонебезпечних предметів. Всього у 2011 р. підрозділами МНС проведено розмінування місцевості загальною площею майже 1,8 тис. га та знешкоджено понад 47,6 тис. вибухонебезпечних предметів. Піротехнічними підрозділами МНС очищено територію загальною площею понад 4700 га [20].

Проведений аналіз особливостей функціонування пожежно-рятувальних загонів України показав, що їх діяльність була спрямована на рятування людей, локалізацію пожеж з їх наступною повною ліквідацією і рятуванням матеріальних цінностей, а в умовах надзвичайних ситуацій під час проведення піротехнічних заходів, подоланні наслідків повеней, підтоплень і аварій техногенного характеру це проводилось при їх спільній роботі з пошуково-рятувальними формуваннями. На жаль, жодна рятувальна операція з ліквідації наслідків великих техногенних катастроф і гасіння складних пожеж не обходилось без втрат серед населення і особистого складу пожежно-рятувальних підрозділів МНС України, тому одне із важливих завдань керівництва МНС полягало у зниженні можливих людських і матеріальних втрат.

Сьогодні перед пожежно-рятувальними підрозділами України постав ряд інших невідкладних завдань, спрямованих на удосконалення сил реагування на надзвичайні ситуації. Зокрема, це удосконалення національної системи сил реагування на надзвичайні ситуації та підвищення координуючої ролі органів державного управління у частині забезпечення тісної взаємодії центральних та місцевих органів виконавчої влади, координації дій різних аварійно-рятувальних формувань.

По-друге, важливим завданням є реалізація організаційних та практичних заходів фінансово-економічного характеру, скерованих на підвищення готовності і розвиток аварійно-рятувальних сил, їх переоснащення (дооснащення) сучасною технікою, обладнанням та засобами.

По-третє, слід провести системну оптимізацію розташування на території України аварійно-рятувальних, пожежно-рятувальних сил та засобів. Створити додаткові спеціалізовані підрозділи (у тому числі для забезпечення постійного біологічного захисту).

По-четверте, необхідно забезпечити підтримку високої готовності аварійно-рятувальних загонів до ефективного проведення рятувальних та інших невідкладних робіт і забезпечення оперативності їх реагування на надзвичайні ситуації, підтримувати режим постійної мобілізаційної готовності органів управління та аварійно-рятувальних загонів.

По-п'яте, потребує вдосконалення діяльність системи та підвищення рівня підготовки аварійно-рятувальних і пожежно-рятувальних формувань, рятувальників, начальницького та керівного складу і затвердження на державному рівні державної програми розвитку технічного забезпечення аварійно-рятувальних підрозділів.

Список використаної літератури

1. Історія пожежно-рятувальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.mns.gov.ua / content/histori.html](http://www.mns.gov.ua/content/histori.html).
2. Стан техногенної та природної безпеки в Україні в 2002 році. – К.: Чорнобильінтерінформ, 2003. – 292 с.
3. Розширене засідання колегії МНС у цифрах і фактах // Пожежна безпека. – 2009. – № 2 (113). – С. 2.
4. Откідач М.Я. Стан із пожежами в сільській місцевості України у 2009 році / М.Я. Откідач, Т.М. Скоробагатько, Р.В. Климусь, Д.Я. Матвійчик // Наук. вісн. УкрНДПБ. – 2010. – № 1 (21). – С. 12–18.
5. Бут В. Про рівень техногенної і природної безпеки в Україні / В. Бут // Пожежна безпека. – 2011. – № 10 (145). – С. 4.
6. Про стан функціонування єдиної державної системи запобігання та реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру [Електронний ресурс]: рішення Ради національної безпеки і оборони України від 16 трав. 2008 р. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
7. Маховський О. Щоб не згорів український ліс / О. Маховський // Пожежна безпека. – 2010. – № 5 (128). – С.6-7.
8. Про основні результати роботи міністерства у 2010 р. [Електронний ресурс]: підсумкове засідання колегії МНС. – Режим доступу: www.mns.gov.ua.
9. Статистика пожеж та їх наслідків в Україні за 2000–2003 роки: статист. зб. / під заг. ред. П.Ф. Борисова, М.Я. Откідача. – К.: МНС, 2004. – 92 с.
10. Черногор Л.Ф. Геофизические эффекты и экологические последствия пожара и взрывов на военной базе вблизи г. Мелитополь / Л.Ф. Черногор // Геофизический журнал. – 2004. – Т. 26. – № 6. – С. 61–73.
11. Щорічний звіт 2004 [Електронний ресурс] / МНС України. – Режим доступу: www.mns.gov.ua.
12. Муха В. Діяльність пожежно-рятувальних служб Чернігівщини у 2010 р. / В. Муха // Високий вал. – 2010. – 14 верес.
13. Центр пропаганди Управління МНС України в Черкаській області інформує про стан техногенної та природної безпеки у 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gumns.ck.ua.
14. Концепція Державної цільової комплексної програми протипаводкового захисту у Прикарпатському регіоні на період 2009–2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.scwm.gov.ua.
15. Пернеровський В. Паводкова ситуація в Україні / В. Пернеровський // Водне господарство України. – 2006. – № 1. – С. 18–24.

16. Звіти ООН щодо ситуації з повенями у Західній Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.un.org.ua/en/floods.

17. Про стан реалізації заходів з ліквідації наслідків повені, що сталася у Вінницькій, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Тернопільській та Чернівецькій областях : матеріали виїзного розширеного засідання колегії Мінприроди України, 3 жовт. 2008 р.– Івано-Франківськ : [б.в.], 2008. – 24 с.

18. Коваль І. Потяг спеціального призначення / І. Коваль // Пожежна безпека. – 2011. – № 9 (144). – С. 25.

19. Балябас В. Участь працівників оперативно-рятувальної служби у ліквідації наслідків аварії на станції Ожидів / В. Балябас // Історичні пам'ятки Галичини. – Львів, 2011. – С. 355–359.

20. Про результати роботи Міністерства у 2011 році та пріоритетні завдання на 2012 рік [Електронний ресурс] : рішення колегії МНС України від 26 січ. 2012 р., № 1. – Режим доступу: www.mns.gov.ua.

Стаття надійшла до редакції 12.05.2013.

V. Baliabas

PARTICIPATING OF FIRE AND RESCUE SERVICE UKRAINE TO PREVENTION AND EMERGENCY RESPONSE AT ALL

The role and importance of the Fire and Rescue Service of Ukraine in the prevention and liquidation of consequences emergency situations in modern terms, analyzes the main directions of its activities to provide fire safety in towns and villages in preventing and extinguishing fires in forestry, the interaction of fire and rescue squads together of pyrotechnic service for the disposal of ammunition and explosives, participation in eliminating negative effects of floods and flooding, working with the elimination of technological accidents with consequences of chemical and biological hazards, the essence of urgent tasks facing the fire and rescue departments, and outlines ways to improve forces to respond to emergencies.

Key words: emergency situations, fire safety, fire and rescue service, Ukraine.

УДК 94(477)"185/190":355.1(47)

В. Б. Молчанов

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ УМОВИ ЖИТТЯ РОСІЙСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ В ГУБЕРНІЯХ УКРАЇНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

У статті досліджуються соціально-економічні умови життя російських військових в Україні в другій половині ХІХ ст. Аналізуються: перехід до системи загального призову на військову службу, зайнятість військових, грошове забезпечення офіцерів і нижчих чинів, харчування та забезпечення одностроями, умови проживання та ін.

Ключові слова: російські військові, українські губернії, умови життя, друга половина ХІХ ст.

Проблеми соціально-економічних умов життя населення підросійських губерній України в другій половині ХІХ ст. здавна привертала увагу істориків і не лише їх. Слід вказати, що вітчизняні автори радянської доби в своїх роботах прагнули відтворити виключно занепад добробуту українських робітників і селян, адже тим самим вони обґрунтовували неминучість «Великої Жовтневої Соціалістичної революції 1917 р.», як того вимагала пануюча в ті часи всеохоплююча людиноненависницька комуністична ідеологія. Питання соціально-економічних умов життя солдатів і офіцерів армії